

УДК 351.741:342.7

ТАНЬКО А. В.,

кандидат юридичних наук,

докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-8425-2202>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджено феномен адміністративно-правового статусу органів Національної поліції як суб'єкта реалізації державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини. Висвітлено сутність та зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України через призму провідних категорій «права» і «свободи», що становлять орієнтир для розгортання демократичних процесів в українському суспільстві.

Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України розглянуто як сукупність визначених у законодавстві держави характеристик і повноважень цього органу, комплекс складових блоків (цільовий, організаційний, компетенційний).

Ключові слова: Національна поліція, адміністративно-правовий статус, права, свободи людини, держава і громада, правова система України.

Дослідження питання встановлення адміністративно-правового статусу органів Національної поліції як суб'єкта реалізації державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини стає сьогодні усе більш актуальним. Це пов'язано з тим, що забезпечення прав і свобод людини є основним пріоритетом розвитку української держави і найвагомішою соціальною цінністю, що зумовлює необхідність забезпечення прозорого, ефективного, орієнтованого на потреби населення функціонування всіх державних інститутів, які забезпечують захист прав і свобод людини та громадянина.

Подолання в Україні проблем, пов'язаних з недосконалістю адміністративно-правового і громадського регулювання традиційно існуючих силових практик запобігання та припинення правопорушень, охорони громадського порядку, забезпечення безпеки громадян і досягнення на практиці встановлення нового адміністративно-правового статусу правоохоронних органів, орієнтованого на захист прав та свобод людини, потребує значних зусиль фахівців, інститутів держави, усієї громади і суспільства.

Оновлення адміністративно-правового статусу надає можливість зміцнити законність, правову культуру органу поліції в цілому та його окремих працівників завдяки удосконаленню підходів до організації правозахисної діяльності, укріпити державу та службу дисципліну, посилити контроль і відповідальність за неналежне виконання службових обов'язків, зокрема за бездіяльність, зволікання у прийнятті й виконанні рішень [5, с. 123].

Кроки держави на шляху до встановлення адміністративно-правового статусу Національної поліції, ґрунтованого на пріоритетності ідеї захисту прав і свобод людини, закарбовано у Законі України «Про Національну поліцію» (від 02.07.2015 р.), Постанові Кабінету Міністрів України № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» (від 28.10.2015 р.), інших документах. Характеризуючи адміністративно-правовий статус Національної поліції України, наголосимо, що згідно нормативного законодавства нашої держави місія цього центрального органу виконавчої влади полягає у забезпеченні прав і свобод людини.

Проблему висвітлення суті та розкриття змісту адміністративно-правового статусу Національної поліції в умовах реформування правоохоронної діяльності в Україні вивчали

О. Бандурка, О. Батраченко, О. Безпалова, Ю. Битяк, О. Волуйко, І. Голосніченко, В. Грітчина, В. Зуй, З. Кісіль, Т. Коломоєць, А. Комзюк, О. Падалка, О. Панова, В. Сокурєнко та інші вчені. Аналіз дослідженості порушеної проблеми дає підстави для твердження, що питання орієнтування цієї державної структури на забезпечення прав і свобод людини залишається гостро актуальним в контексті поступового оновлення адміністративно-правового статусу Національної поліції України. Виходячи з цього, ми взяли за мету визначення адміністративно-правового статусу Національної поліції України через призму провідних категорій «права» і «свободи», що становлять орієнтир для розгортання демократичних процесів в українському суспільстві.

Наголосимо, що категорія «права і свободи людини» є визнаною в Україні, як і в усьому світі, нормативно-змістовою основою для побудови взаємовідносин між індивідом і державою, зокрема її правозахисними структурами, за допомогою яких регламентуються межі свавільних дій і соціальних можливостей людини, встановлюються інституційні та нормативно-правові механізми обмежувальної взаємодії людини і суспільства.

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра внутрішніх справ України, і який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [6, с. 1970]. Відповідно, права і свободи людини стають сьогодні універсальним й найбільш пріоритетним орієнтиром в адміністративно-правовому статусі органів поліції, а права громадянина конкретизують зміст поліцейської діяльності згідно конкретних соціально-політичних умов, що складаються на теренах держави.

Аналізуючи праці вчених (О. Безпалова, І. Васильєв, Д. Горбач [1, с. 36; 3, с. 10; 4, с. 33]), зазначимо, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України органів розглядається як сукупність закарбованих у законодавстві держави характеристик і повноважень цього органу, комплекс складників, серед яких: цільовий – визначається місією поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення прав і свобод людини; організаційний – характеризує структуру Національної поліції, що складається з окремих підрозділів, які забезпечують виконання покладених на поліцію завдань на місцях, на чолі з центральним органом управління поліцією; компетенційний – пов'язаний із окресленням функцій, прав та обов'язків, а також ступеня відповідальності правоохоронного органу і окремих його підрозділів і працівників.

Цільовий складник адміністративно-правового статусу Національної поліції України визначається місією поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки, а також надання в межах, визначених законом, послуг у громаді.

Концептуальні засади, повноваження і можливості реалізації функцій Національної поліції, невід'ємної частини сектору національної безпеки, закладені, зокрема, у затвердженому Кабінетом Міністрів України розпорядженні «Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року» (2017 р.), яким встановлено стратегічні пріоритети розвитку правозахисних органів. А саме: створення безпечного середовища; протидія злочинності; дотримання та забезпечення прав людини; ефективне інтегроване управління державним кордоном і збалансована міграційна політика; забезпечення якості і доступності адміністративних послуг; ефективне врядування, прозорість і підзвітність; розвиток кадрового потенціалу та соціальний захист працівників [7].

Пріоритетністю в роботі Національної поліції є служіння потребам окремих громадян і суспільству в цілому, у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямування на задоволення їхніх потреб, відповідно до чинного законодавства України. Ґрунтований на демократичних європейських цінностях адміністративно-правовий статус Національної поліції України визначає, зокрема, те, що пріоритетним напрямом роботи цього органу держави має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільству в цілому. Всі

форми та методи діяльності підрозділів Національної поліції України мають здійснюватися відповідно до чинного законодавства України та не залежати від волі окремих політичних сил.

Організаційний складник адміністративно-правового статусу Національної поліції України віддзеркалює його структуру, що визначається Законом України «Про Національну поліцію» і складається з центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції.

До складу центрального органу управління поліцією входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань [6, с. 1970]. Національна поліція містить такі підрозділи: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення [2, с. 29], діяльність яких орієнтована на задоволення потреб усіх верств населення та структур суспільства у правовому захисті і підтриманні безпеки й має ієрархічну структуру. Разом з цим, підрозділам поліції і окремим фахівцям також надаються значні повноваження у питаннях вибору стратегій та засобів захисту прав людини.

Компетенційний складник адміністративно-правового статусу Національної поліції України пов'язаний із окресленням завдань, функцій, прав та обов'язків, а також ступенем відповідальності правоохоронного органу і окремих його підрозділів і працівників, що визначають правозахисну основу та гарантованість законності протидії державі з боку людини з метою захисту власних прав і свобод. Відповідно, характеризуючи адміністративно-правовий статус Національної поліції як суб'єкта реалізації державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини, важливо зазначити, що суттєвою рисою цього статусу є орієнтованість діяльності поліції на захист індивіда та гарантованість законності протидії державі з боку людини з метою захисту прав.

Досліджуючи порушену проблему, варто наголосити, що згідно нормам сучасного нормативного законодавства Національна поліція має бути прозорою у своїх діях: поліцейські підрозділи мають бути відкриті для форм зовнішнього контролю, в тому числі громадського; обмеження Національною поліцією прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

У цілому, адміністративно-правовий статус Національної поліції України розглянуто як комплекс прав і обов'язків цієї державної інституції, її структурних підрозділів, окремих фахівців, закріплених нормами адміністративного права за цим правозахисним органом. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України містить сукупність складових блоків (цільовий, організаційний, компетенційний), що у сукупності забезпечують можливість реалізації провідної місії поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини.

Подальша розробка змісту складових адміністративно-правового статусу Національної поліції України в контексті оновлення адміністративно-правових засад захисту прав і свобод людини є перспективним дослідницьким напрямом.

Список бібліографічних посилань

1. Безпалова О. І., Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 31–38. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1188950>.
2. Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Белов Д. М. Права людини. Ужгород, 2003. 189 с.
3. Васильєв І. О., Мінка Т. П. Контрольна діяльність штабів ОВС. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2010. 260 с.
4. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 36 (2). С. 31–35.
5. Кісіль З. Р. Адміністративно-правовий статус працівника міліції як фактор протидії професійній деформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 2. С. 123–126.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 1970.

7. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017> (дата звернення: 20.03.2020).

Отримано 10.04.2020

УДК 159.9

ШВЕЦЬ Д. В.,

доктор юридичних наук, доцент,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ПОЛІЦЕЙСЬКА ОСВІТА: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Європейські підходи до підготовки кадрів для поліції детермінуються низкою чинників, таких як: державна політика, ідеологія і соціальні настановлення; національно-історичні традиції; освітні концепції, ідеї та принципи; специфіка національних правових систем; особливості організації та регулювання діяльності правоохоронних органів тощо. Тенденціями розвитку систем підготовки поліцейських у європейських країнах можна вважати посилення їх кооперації, уніфікацію національних законодавств, активну націленість на співпрацю із суспільством та збільшення у програмах підготовки частки соціально-поведінкових наук.

Ключові слова: поліцейська освіта, суспільство, програми підготовки, законодавство, правоохоронні структури, правова система.

Кожна країна має свої власні унікальні системи підготовки фахівців у сфері правоохоронної діяльності, які були створені під впливом різних чинників, однак всі вони мають характерні особливості [1, р. 201]. Теоретичні підвалини професійної підготовки кадрів у правоохоронних структурах Європи закладалися ще на початку ХХ століття та передбачали розробку концепцій підготовки власних професіоналів у правоохоронній сфері та певні освітньо-кваліфікаційні вимоги до поліцейського управлінського апарату, працівників окремих служб та підрозділів. Сучасна європейська стратегія підготовки кадрів для правоохоронних структур залежить від цілого ряду чинників, таких як: державна політика, ідеологія і соціальні настановлення в тій чи іншій країні; національно-історичні традиції; особливості військової та правоохоронної сфер діяльності держави; освітні концепції, ідеї та принципи; національна правова система; соціально-економічні та управлінські теорії зі сфери державного управління [5, с. 272] тощо.

Слід зазначити, що в більшості європейських країн системи професійної поліцейської освіти не є замкнутими, а взаємодіють й інтегруються із загальними (цивільними) національними освітніми системами, головне завдання яких полягає в тому, щоби встановити належний баланс між ними, адекватний реальним умовам кожної європейської країни, а також тим державним завданням, які стоять перед її правоохоронною системою [4, с. 9].

Особливістю системи підготовки працівників правоохоронних органів європейських країн є їх тісна міжнародна кооперація. Так, у 90-х роках минулого століття була створена інтегрована система професійної підготовки працівників правоохоронних органів на основі єдиних європейських стандартів освіти у правоохоронній діяльності. Сучасна професійна освіта у правоохоронній сфері запроваджена у Німеччині, Норвегії, Бельгії (жандармерія), Греції, Фінляндії, Польщі, Угорщині, Словаччині, Чехії, Україні, Хорватії і Словенії тощо. Підготовка в цих країнах здійснюється в освітніх закладах, які знаходяться у підпорядкуванні поліції або Міністерств внутрішніх справ. У Словенії коледж поліції є як